

zij eerder begonnen, al in het Zuiden een sterke politieke kracht zou zijn geworden (de omstandigheden boden niet de ruimte waarin die kracht zich kon manifesteren), wij willen slechts zeggen dat het bevrijde Zuiden een fase heeft gekend waarin er een duidelijk verlangen was naar een organisatie welke allen die de verzuiling te boven wilden komen, zou bundelen – die organisatie bleef ontbreken en als gevolg daarvan smolt de potentiële aanhang weg. Daarbij merken wij nog op dat de Volksbeweging het zich in zoverre nog moeilijk had gemaakt ook, dat zij geen politieke partij wilde worden maar een ‘beweging’ wilde blijven die met haar denkbeelden en haar handelen andere partijen zou beïnvloeden; anders gezegd: van een duidelijk eigen program en directe actie ter verwezenlijking daarvan zou geen sprake zijn. Dat betekende niet anders dan dat de Volksbeweging in haar opzet boven de maatschappelijke en politieke realiteit kwam te zweven – een weinig begerenswaardige positie voor een groepering die grote aantallen kiezers wil bundelen.

Zo ontstond er in het Zuiden in de laatste maanden van '44 ter rechterzijde van de *Waarheid*-groepen een politiek luchtledig dat alle ruimte bood aan de representanten van de zuilen om weer naar voren te komen. Dat in Nederland, was het eenmaal geheel bevrijd, het initiatief zou worden genomen om de zuilen weer te doen herrijzen, stond, menen wij, in de zomer van '44 vast, maar niemand wist met zekerheid hoe sterk de respons zou zijn. Dat hing ook van de tegenkrachten af. Welnu, in het Zuiden was de potentieel belangrijkste tegenkracht, de Nederlandse Volksbeweging, niet de eerste die zich presenteerde, maar de laatste: na de Sociaal-Democratische Vereniging (en na de Communistische Partij), na de Katholieke Staatkundige Vereniging.

Wij beschouwen vooral de oprichting van de Katholieke Staatkundige Vereniging als een gebeuren van kardinale betekenis. Natuurlijk kan het niet los worden gezien van het standpunt van het Episcopaat. Die oprichting was eenvoudig een doortrekken van de lijn die de bisschoppen van Den Bosch en Breda eind december '44 met alle duidelijkheid hadden aangegeven: katholieken mochten slechts toetreden tot katholieke organisaties. De bisschoppen wierpen daarmee een dam op tegen de ‘vernieuwing’ voorzover deze zich tegen de verzuiling richtte, een hoogst effectieve dam bovendien. De omzwaai van Sassen was tekenend; men moest wel aannemen dat zeer weinig katholieken het zouden opbrengen, dwars tegen de richtlijnen van het Episcopaat in te handelen. Inderdaad, toen Nederland benoorden de rivieren werd bevrijd, bezat het Zuiden wederom zijn aanzet tot een katholieke politieke partij, voorts zijn katholieke pers en zijn katholieke vakbonden en tevens een groot aantal andere